

U U 8 6 7 U 10 0 U U 4 U 7

ԳԱԽԹԵԱՆ Ս. — Տարրական քերականութիւն
արդէի հայերէնի: Վ. Պոլիս, Տպ. Ն. Ժ. Արամեան 1891:
8^օ Եր., 48: Գինն է՝ 2 Ղրշ.:

Հայն, որ ամեն ժամանակ էւ ամեն ուրիշ յառաջագիտ պաշտօն նմանեւոր ջանքն ու ճիգն է բռնծ, մայրենի լեզունի ալ յառաջագիտութեանը մէջ չէր կրնար պայտարարուալ յառաջագիտ ժողովրդոց նմանելու շաւիղը չմտնել: Գոտիսց մտաւ իրօք նոյն նմանեւորութեան դժուարին ճամբան, Հաստատելով զպայքարին, ուր իննամով դուստնորսի մայրենի լեզուն ուսումն, կազմելով ուսումնական վարչութիւն, որ նոյն լեզունի յառաջագիտութեան միջոցներ չպիտիայլիւնու հետեւաւնուտ է. եւ Հանելով ի Հրապարակ պայտիսի անՀասանել, որոնց գործն է մի միայն մայրենի լեզուն զարգացման աշխատիս:

Այն անհատներու կարգէն է նաեւ «Տար-
րական Գերականութիւն արդի Հայերէնի», գոր-
ծոյն Յարգոյ Հեղինակը, որուն երկասիրութիւնք՝
Թէպէտ անշուշտ են իրենց ծաւալովն ու մեծու-
թեամբը, բայց նպատակաւ են մայրենի լեզուն
բարգաւաճանալու։ Հեղինակն Գտաւաբարսնի
մէջ կը տրտնդէ՝ Թէ «չառ մը վարժարանաց
մէջ աշխարհիկ լեզուի ուսումնի իր արժանաւոր
դիմը չի գրաւեր դեռ», եւ իսկոյն պատճառը
վերջին «ուրեք ուրեք, կ'ըսէ, կանխաձեռն սո-
վորոյթի մ'ազդեցութեամբ, կամ քնաւ մոռ-
ստան չէ եւ կամ՝ վեր ի վերջը եւ հարեանցի
իմ կ'աւանդուի, աւելի ժամանակ կարենալ տա-
լու համար հին հայերէնի ուսման»։ Աս ըսելովը
չենք կարծիք որ հեղինակն ընդդէմ ըլլայ «հին
հայերէնի ուսման», նման այն սակաւաւորաց,
որոնք տակաւին չեն գործել Թէ Նոր հայերէնին
իւնպէս ծնունդը՝ նոյնպէս եւ սնունդն ու կենդա-
նարար ոգին հին հայերէնին մէջն է։ Հին լեզուին
մէջն է նորոյն բոլոր բառական միջեւը, ոճը
յստակութիւնը, գաղափարաց հատուկութիւնը,
բանիչ նշանակութեանց ձգտումներն ու քերա-
կանական ուղղութիւնը։ Ի հինն միայն կրնայ
նորն իւր արդի ու զարդը գտնել եւ հնոյն առաջ-
նորդութեամբն եւեթ կարող է նորն իւր այսո-
րուան սահուն ու լպիկը շափոն ուլիը ընթանալ
եւ հասնիլ այն աշուուութեան, այն կատարելու-
թեան, որոնց հասած են այլոց ազգաց լեզու-
ները։ Հինը, քանիոյն է որ նորը գտնադան

Հեղինակին երկասիրութիւններն են.
Վարդութիւն մանկանց. Մասն Ա. Բ. Գ.:
Փունջ հաւաքածոյ:
Ջարդական Զերականութիւն:

օտար լեզուաց գիրիկը կը գրէին անդադար, ան-
ներով քերականական պլանագամ՝ ձեռք ու խորթ
կազմութիւն: Մենք ալ հեղինակէն կարծածից
կերթ թէ՛ «անկէր բնական եւ բանասիր է աշա-
հներէն Ժանօթի աշխարհաբար կանխնաւոր չա-
փով ու ինամով անանդելի ի սկզբան . . . եւ
պլլ եւս գօռարին չպիտի թուի նմա եւ գրա-
բարն», որուն գէթ «բարձրագոյն կարգաց մէջ,
իստասիօսութիւնն անհրաժեշտ կարեւոր է նոյն
դակ աշխարհաբարին զարգացմանն ու տակաւ
կանխնաւորութեանը համար»:

Այս բնական եւ օգտակար կարծիքը պարզեւէն ետքը կ'անցնի Հեղինակն «արդի հայ լեզուի . . . աւանդման գլխաւոր արգելքներէն» մինչ, որ է «Դասագրքը — լաւ ծրագրակար . . . եւ նպաստակայամար գասագրքը — նուազու թիւնն», Նուազու թիւն մը, որ թերեւս յառաջ կու գայ կամ լաւ ծրագրք մը նուազութենէն, կամ ծրագրք մը տարտամ անորոշութենէն, չունենալով մօրօինակութիւն եւ հաստատութիւն:

Դասագրոցը — «Լու. ծրագրեալ» ԸԼԿԸՆ
զատ — գլխաւոր եւ էական յատկութիւնն է
Դիւրուսաց յորինածութիւն (sysyմոս), իսկ
Ֆերականութեան մը, որ լեզուին օրինաց ուսու-
ցիւն ԸԼԿԸՆ որոշուած է, պէտք է նստւ. մարդը
եւ գիրահաս լեզու: Մերձեցընենք այս երկու
յատկութիւններն ալ — Տարրական Ֆերակա-
նութեան:

1. «Տարրականին», յօրինածուովինն որչափ որ նոր եւ անծանօթ գիմքը ներկայանայ դպրոցական հասարակութեան, նշնչափ ալ վեր ճանչցողները բազմաթիւ են: Հարեւանցի հայեցուածք մը բաւական է իսկոյն իմանալու համար թէ մեր հայ «Տարրականը», յօրինուած է — նաեւ ուրեք ուրեք օրինակաց հաւատարիմ՝ թարգմանութեամբ — գաղղիներէ Larive et Fleuryի տարրականին եւ Միլլին ընթացքին (cours moyen) վրայէն, որ գաղղիական տոհմային լեզուի 1882ի ծրագրոյն համաժառ լաւ եւ ընտիր յօրինածուովինն մըն է. եւ ինչպէս ի գաղղիւս, նշնչափ ալ պարզ ի գործածութիւնն եւ ի պատուի եւ առահասարակ: Բւստի նշն գործածութեան եւ պատուոյ արժանի է նաեւ հայ «Տարրականն», ալ ինչպէս որ իրաւամբ ալ պատուեց զայն ազգային կենդրոնական վարչութիւնն իր վաւերացուցմամբ: Կերեւա՛ն թէ եւ գովելն է օտարալեզու լաւ յօրինածական դասագրքոց թարգմանութիւնն եւ նմանողութիւնն առ ամենայն տոհմ. բայց միշտ պահելով տոհմայինը, եւ ոչ թէ տոհմայինն

լեզուի ազատագրութեանց եւ անկանոնութեանց, Ասով միանգամայն վստահ ենք թէ հեղինակն աւելի եւս մտադիր կ'ըլլայ եւ փոյթ ու խնամ կը տանի իր ընդարձակ ֆերականութեանը, զոր ըստ կարի շուտ ի լոյս պիտի ընծայէ: Նր մաղթեմքը յաջողութիւն եւ քաջալերութիւն:

Յ. Յ. ԹՈՒՆՆԻՍԻԱՆ

ԱՅՈՒՅՆ Ա. Խ. ԶԱՅԻՆԿ

Ազգիս նշանաւոր Ազնուականներէն՝ Պերճապատեւ Ա. Խ. Զուռք Ասպետն իւր Վեհափառ Ինքնակալին Աւստրիայ Փրահնիկոս-Յոսէֆի Ա. Այսյսեր կողմէն յատուկ Ազնուականութեան տաճարաւ պատուեցաւ, եւ այլեւայլ առիթներով ասպետական բարձր կարգերու շքանշաններով զարգարեալ, վերջին օրերս ի մայրաքաղաքս Վիեննա գտնուելուն կը բաղձար իւր հպատակութեան եւ խորին երախտագիտութեան ցոյցերն անձամբ իւր Վեհապետին ստոր գնէլ: Երբ անցեալ Նոյ. ամսոյ 23 ին առաւօտը Նորին կայսերական Վեհափառութեան ներկայանալու պատիւն ունեցաւ, Գաւական երկար գեղեցիկ ճառով իւր շնորհակալութիւնը յայտնեց Այսյսրմէ իւր անձին առատաձեռնութեան այնչափ պատուաբեր շնորհաց համար. եւ իւր գործառնութեանց ասպարիզին նկատմամբ տեղեկութիւն տուաւ: Վեհ. Այսյսին երբեք բերեք խօսքը կ'ընդհատէր սիրալիր քաջալերական պատասխանով մը կամ հաղթամար մը: Ասպետը պաշտամբար պատասխանաւոր իմացընեղէն ետեւ՝ թէ իւր ծննդավայրն ի Պոլսոյ մէջ՝ Մուշաբ քաղաքն է: Իւր յԱրեւելք եւ մանաւանդ ի Առտանդնուպոլսի վարած քաղմանայ յարատեւ գործունէութիւն կը յիշատակէ, եւ թէ հիմայ առեւտրական աղկալեց գործերէ քաշուած՝ մարդասիրական, հայրենասիրական եւ դիւանական ասպարիզի վրայ կը զբաղէ. եւ թէ այս պատճառաւ շատ մ'ընկերութեանց զլուխ կամ անդամ ընտրուած է: Նորին վեհափառութիւնն իւր գոհութիւնն յայտնեղէն եւ զհայազգի Ասպետն յորդորեղէն վերջը որ իւր հայրենասիրական գործերը շարունակէ յօգուտ Ա. Պոլսոյ Աւստրիական հաղթականութեան, հաճեցաւ ունենդրութիւնը այս նշանաւոր խօսքերով փակել. «Եւ ես ի նշան կայսերական գահութեանս ահա բարեկամաբար ձեռքս կու տամ 2եղի»:

Ասպետն Զուռք այժմ Պատգամաւոր է Ա. Պոլսոյ Աւստրիացոյ Հիւպատոսական հաստարկութեան, Անգամ փառաւանդութեան սենեկին, Գառաւոր յՕՍմանեան խառն տոներ, եւ Աւստրիական գործակալ ի տեսչութեան մեծաւ շնորհի: Պատուեալ է յԱւստրիական պետութեան Փրահնիկ-Յոսէֆիեան շքանշանովն եւ երկու թիւք թագի ասպետութեան երրորդ կարգի շքանշանաւ:

ԱՐՈՐԴՍՏԵՐԱՅԵՐ

ԲԺԺԿԱԿԱՆ

ԲՆԱՓԻՆԻ ՆԵՐՄԱՐԻՈՒՄ

այ դառն հարկաւորութիւն մը, որով հարկ է որ երկրիս վրայ ցաւ մ'անբուժելի եղանակաւ մեր գոյութեան հետ կապուած մնայ: Արդ որչափ շնորհակալ պէտք ենք ըլլալ Ամենազօրին որ այնպիսի նիւթ մը գոյացուցած է, որ միւս առն Նիւթերն աւելի այս ցաւոյն խայթը կը բեկանէ. — այս նիւթն է բնափինն (morphium): Ի՞նչ կ'ըլլային հանապազօր այնչափ հազարաւոր հիւանդքի՛նչ՝ բժիշկը առանց այս երկնից պարգեւին: Ո՛րչափ բազմաթիւ հիւանդութիւնք կը մնային անբուժելի, որչափ ցաւեր երկար տանէ չէին մեղմանար առանց այս բարեկամին՝ ստիպել հարկաւորութեան ժամանակ, եւ միթմարին՝ երկարատեւ եւ անբուժելի հիւանդութեանց մէջ: Սակայն երանի թէ իւր ազդեցութիւնը միշտ մի եւ նոյն ըլլար, եւ ոչ թէ՛ երկարատեւ գործածութեամբ քանաքանկանալու հիւանդութիւն եւ արդիւնք յառաջ բերէր: Բնափինն կաթիլնեւորութիւն, որ ի սկզբան անդ այնպէս յաջող արդիւնք կ'ունենար, յընթացք ժամանակաց ալ նոյն կերպով չ'ազդեր. այն առն միշտ պէտք է մեծագոյն քանակութեամբ առնուլ: Սակայն այս դեպքեր մէջ մարսողութիւնը կը կրէ, ախորժակը կ'անհետանայ, աղեսաց գործունէութիւնը կը զաղրի, ստամոքսն ալ բան մը չի հանդուրժեր, զլուխն այնպէս կը ծանրանայ իւր թէ արեւոյն: